

עברתם לבקבוק ממוחזר? נהדר. ואני עברתי לסיגריות לייט

חברות המים המינרליים טוענות שהמהפכה הירוקה הגיעה גם אליהן. אז למה הפרסומות שלהן מזכירות דווקא את אלה של חברות הטבק?

דני בר-און 28.10.2020 16:36

אומרים שמחלת הקורונה עלולה לפגוע ביכולות הקוגניטיביות. אולי על זה בנו חברות המים המינרליים הישראליות כשהחליטו לצאת דווקא עכשיו עם הקמפיינים החדשים שלהן, שמבשרים על מעבר לבקבוקים ממוחזרים. מי עדן מרחה את כל הבקבוק שלה על שלט ענק שהתנשא מעל נתיבי איילון, ומיזגה אותו ענוגות עם מפל הבניאס שברקע. המסר: אנחנו והטבע חד הם. הכיתוב: "לראשונה בישראל — בקבוק ממוחזר". למטה, קצת יותר בקטן, כתוב: "25% פלסטיק ממוחזר". כלומר רוב הבקבוק עשוי עדיין פלסטיק בתולי (PET) ורק מיעוטו ממוחזר (rPET). אז למה לכתוב בגדול "ממוחזר"? האם במי עדן סבורים שלציבור יש זיכרון עד כדי כך קצר, שכאשר הוא מגיע לקרוא את הכיתוב למטה, הוא כבר שכח מה שכתוב למעלה?

בעוד שמי עדן תפסה את הפוזיציה של הממחזרת הראשונה, נביעות מתגאה שהבקבוק שלה הוא "הידידותי ביותר בישראל" כי יש בו 50% rPET. גם היא עוגבת באתר שלה על מפל הבניאס — מתברר שיש מספיק תמונות של המפל הזה לכל החברות המזבלות בישראל — וגם היא הפיקה סרטון פרסומת. הוא מתחיל בסצנה מוכרת: גבר חתיך אך מבולבל למראה מקבל רשימת קניות בטלפון מאשתו בעודו משוטט ללא מטרה בסופר. מתברר שבנביעות ממחזרים לא רק בקבוקים אלא גם קווי עלילה פרסומיים. "ואל תשכח מים!" מתרה זוגתו בהודעה. כשהבעה מוזרה שפוכה על פני הגבר, הוא שולח יד לעבר הבקבוק החדש עם התווית הירוקה. מתברר שיש לכך השפעות פסיכואקטיביות, כי פתאום הוא שוקע להזיה: האיש מרחף כעת בשמים, עציץ קטן פתאום מעופף לידו, הוא משקה אותו בבקבוק שבידו והופך אותו לעץ. האם המים החדשים מכילים גם דשנים כימיים חזקים במיוחד? אין זמן להתעכב על זה כי עכשיו כוכב הסרטון מפלרטט עם פנדה בעודו באוויר, וציפורי שיר מנופפות מולו בשלט "אתה המלך שלנו". ברקע מתנגן הג'ינגל לצלילי המוזיקה הלטינית: "ידידותי לסביבה. ידידותי לסביבה", וכן הלאה.

המילה "מיחזור" נוסכת באנשים רגיעה וביטחון, אחות למילים וביטויים כמו "קינואה" ו"פרגולה מעץ מלא". כולנו הרי נשמנו לרווחה בשבוע שעבר, כששמענו שהשרה גילה גמליאל החליטה להחיל את חוק הפיקדון גם על בקבוקי השתייה גדולים. אבל למעשה, מיחזור אינו תהליך אסתטי או סביבתי במיוחד. גם כאשר חברות המים יעברו לבקבוקים שעשויים מ-100% rPET כפי שהן מבטיחות (נביעות הציבה לעצמה דדליין — שנת 2027), הן עדיין יסבנו נזק משמעותי לסביבה. כדי להפוך PET ל-rPET ולעמוד בדרישות החוזק והניקיון ההכרחיות לייצור בקבוקי משקה, צריך לעשות מיחזור עמוק במיוחד שחודר לעומק הפלסטיק (בנביעות קוראים לזה "התכה בטכנולוגיה ייחודית"). מחקר שפורסם בשנה שעברה העריך שטביעת הרגל הפחמנית של מוצרים מ-rPET היא כ-60% מזו של פלסטיק חדש — אמנם הפחתה משמעותית, אבל עדיין יותר מחצי מהנזק נשאר. ששיית בקבוקי ליטר וחצי שעשויים מ-100% rPET אחראית לפליטת כמעט קילו של פחמן דו-חמצני לאטמוספירה, בערך כמו

נסיעה של שישה קילומטר באוטו. בנוסף ישנו כמובן הנזק לטבע שנגרם מעצם גריעת מי המעיין וביקבוקם. וכל זה בלי לומר מילה על "אפקט הריבאונד" האפשרי, המאפיין מהלכים ירוקים כאלה: המעבר לבקבוק ממוחזר עלול להמריץ את המכירות, והנזק הכולל עלול לגדול. זו הסיבה שבארגוני סביבה כמו גרינפיס מכנים מהלכים כאלה בשם false solutions — פתרונות כזב.

בעיה נוספת היא הטיפול בבקבוקים אחרי צריכתם. כל עוד מיחזור הפלסטיק בישראל הוא ברמה נמוכה, הדבר הכי טוב שיכול לקרות לבקבוק שלכם הוא להפוך לקופסת פירות מפלסטיק דק או סיבים של מטאטא. בסוף הכל יגיע להטמנה, ומה יקרה אז, איש לא בדיוק יודע. לדברי ד"ר אינס צוקר מבית הספר לסביבה ובית הספר להנדסה מכנית באוניברסיטת תל אביב, האקדמיה נמצאת כיום רק בשלבים הראשונים של הבנת תוצאותיה של התפשטות הפלסטיק בעולם. כבר די ברור שזה לא מתמצה בדג שאוכל פקק או בצב שנחנק משקית: יש סיבות להאמין שפלסטיק שמתפרק במטמנות יכול להגיע לאוויר או למי השתייה.

למעשה, חלקיקי פלסטיק נמצאים כבר בתוך בקבוקי המים המינרליים. מחקר אמריקאי שעורר רעש רב ב-2018 מצא חלקיקי מיקרו-פלסטיק (חלקם כה גדולים שניתן לראותם בעין) ב-93% מהבקבוקים שנדגמו בכמה מדינות. כותרת רודפת כותרת: בסתיו הקודם הראו חוקרים קנדים שמשקיות תה יוקרתיות, אלה שהן בצורת פירמידה, נפלטו מיליארדי חלקיקים של מיקרופלסטיק למשקה. ורק בשבוע שעבר פירסם חוקר אירי מאמר שלפיו מיליוני חלקיקים כאלה נפלטו לתוך תרכובת המזון לתינוק כשמנערים אותה בבקבוק. וזה עוד בבקבוקי פוליפרופילן (PP — סימן מיחזור 5), פלסטיק שנחשב לבטוח ועמיד יותר מאשר PET. מה ההשלכות של כל זה? לא ברור. צוקר אומרת שהמחקרים שנעשו עד כה על בטיחות המיקרופלסטיק נשענים בעיקר על חלקיקים טהורים והומוגניים שהמעבדות קונות ממפעל. "אין קשר בין החלקיקים האלה לבין איך שנראה מיקרופלסטיק בסביבה", היא אומרת.

ארגון הבריאות העולמי קבע לא מזמן בסטואיות שחלקיקי פלסטיק "נמצאים בכל". לדברי הארגון, יש הרבה פחות סיבות לחשוש ממים מועשרים במיקרופלסטיק לעומת מים מזוהמים בחיידקים מחוללים מחלות. הטיעון הזה תקף בהחלט לתושבי מחנות פליטים, שמקבלים מים בבקבוקים כדי שלא ישתו מהנחל הסמוך; הוא פחות תקף לתושבי ארסוף ונוה צוף, ששותים מים מינרליים סתם כי לא בא להם על מי הברז.

צריכת מים בבקבוקי פלסטיק חד-פעמיים אינה ואף פעם לא תהיה מעשה סביבתי. היא קרובה הרבה יותר לעישון, וכמוהו מדובר בהרגל הרסני שצריך לעבור מהעולם. לכן הפרסומות של נביעות ומי עדן שקולות לפרסומות לסיגריה חדשה, שיש בה 40% פחות חומרים מסרטנים. פרסומות כאלה אסורות כמובן לשידור, כי הרשויות הבינו כבר מזמן שסיגריות לא מפרסמים, לא דקות, לא קצרות, לא עם פילטר ולא בלי פילטר, כי העיקרון הוא המסוכן ולא הווריאציות עליו. הגיע הזמן שגם לפרסומות למשקאות מבוקבקים, ובמיוחד כאלה שיש לכל אחד ברז שמספק אותם בביתו, תצורף אזהרה: "הפלסטיק מרעיל את כדור הארץ", או "לשלוח את ילדיך עם בקבוק חד-פעמי לגן זה חינוך רע" וכו'. אבל המדינה לא עושה את המינימום: אפילו תהליך הוספת המגנזיום למי השתייה מתעכב כבר שנים על גבי שנים, ומהעיקוב הזה מרוויחות חברות המים המבוקבקים, שמנגנות היטב על החרדות של הציבור. עכשיו הן מנסות גם להתיירקק ולשפר את הדימוי, כמו מרלבורו, כשהחלה לשווק את סיגריית ה"לייט" ("רוח מרלבורו, פחות עטרן וניקוטין") ב-1972. יבוא יום והציבור יבוא גם איתן חשבון.